

Ioana ȘOLDEA și Veronica DOBOZI

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

decembrie 2013-februarie 2014

Interzicerea relexor tratamente. Libertatea exercitării convingerilor religioase

Art. 3 și art. 9 din Convenție, Cameră

Hotărârea din 17 decembrie 2013

Vartic c. României (nr. 2)

Situația de fapt

Reclamantul este deținut, fiind în executarea unei pedepse de 25 ani, perioadă în care a fost diagnosticat cu hepatită cronică, putând fi tratat în regim de detenție și urmând să i se efectueze unele teste cu privire la administrarea de Interferon.

În același an, reclamantul a solicitat hrană vegetariană, aceasta fiind în concordanță cu cerințele cultului budist, fiind utilă și afecțiunii sale. Neexistând acest tip de dietă adaptat cerințelor religioase, cu excepția celui de post, i s-a administrat o dietă specifică persoanelor bolnave, care includea însă și carne de porc.

Reclamantul a formulat o plângere privind existența unui tratament discriminatoriu bazat pe credința sa religioasă și faptul că nu i-a fost administrat Interferon, plângere respinsă cu motivarea că s-au făcut unele cercetări cu privire la cerințele cultului și că reclamantul a refuzat un nou consult într-un spital public.

Contestația reclamantului a fost respinsă motivat în baza Ordinului ministrului justiției nr. 2713/C/2001, care nu conținea precizări referitoare la dieta vegetariană, iar în ceea ce privește administrarea de Interferon, nu s-a stabilit dacă se impune sau nu administrarea acestui medicament, fiind stabilit doar diagnosticul.

O nouă plângere a reclamantului referitoare la administrarea de Interferon a fost respinsă, argumentată de desfășurarea în curs a testelor, menționându-se că acestuia i se oferă dietă pentru persoane bolnave, calea de atac fiind respinsă de asemenea.

După doi ani de la prima cerere, reclamantului i s-au administrat gratuit Interferon și hepatoprotectoare și hepatotropice, cererea acestuia de întrerupere a executării pedepsei fiind respinsă pentru lipsa dovezilor legate de agravarea stării sale. Între anii 2009-2010 reclamantul a fost transferat pentru mai multe investigații.

Motivarea și soluția Curții

Curtea apreciază că art. 3 din Convenție impune obligația statelor de a proteja starea fizică a persoanelor lipsite de libertate, inclusiv prin asigurarea tratamentului adecvat. Referitor la speță, s-a reținut că autoritățile au făcut eforturi de a se îngriji de starea sa de sănătate conducându-l la medic, fie la cel din închisoare, fie la medici civili, și că a primit tratament în mod regulat. În consecință, nu există o încălcare a art. 3.

Referitor la art. 9, excepția necompetenței materiale invocată de către Guvern este respinsă de către Curte, motivându-se că art. 9 din Convenție este incident în cauză, restrângerile alimentare putând fi considerate acte religioase, statul neavând nicio putere în a aprecia legitimitatea crezului religios. S-a respins și excepția absenței unui prejudiciu semnificativ, motivat de numeroasele cereri ale reclamantului în privința asigurării dietei corespunzătoare religiei sale.

În ceea ce privește fondul, Curtea a apreciat că este nevoie să se analizeze obligațiile pozitive ce revin statului, asigurându-se un just echilibru între interesele individuale și cele ale societății, înlăturându-se apărarea Guvernului referitoare la lipsa de sinceritate a reclamantului referitoare la credința religioasă.

Admițând că pregătirea unui meniu vegetarian doar pentru un deținut poate ridica unele probleme financiare, Curtea a reținut că reclamantul a fost privat de soluții alternative la nevoile sale de hrană din cauza apariției Ordinului ministrului justiției nr. 3042/2007, Guvernul neindicând existența unor asemenea alternative, spre deosebire de *cauza Cha'are Shalom ve Tsedek c. Franței*.

S-a reamintit Recomandarea (Rec 2006/2) Comitetului de Miniștri ai statelor membre referitoare la Regulile Penitenciare Europene, privitoare la asigurarea hranei în conformitate cu religia deținuților, subliniindu-i-se importanța și s-a concluzionat că trebuie realizat un just echilibru între interesele instituției penitenciare și cele ale reclamantului. Există așadar o încălcare a art. 9 din Convenție.

Libertatea de asociere

Art. 11 din Convenție, Cameră

Hotărârea din 14 ianuarie 2014

Asociația Victimelor Magistraților din România și alții c. României

Situația de fapt

Asociația solicitantă a introdus o cerere la Judecătoria București prin care cerea acordarea personalității juridice și înscrierea ca asociație în Registrul Asociațiilor și Fundațiilor, iar în favoarea admiterii cererii au fost anexate: un document eliberat de Ministerul Justiției care atesta disponibilitatea denumirii și o copie a actului constitutiv și a statutului.

Instanța a respins cererea motivând că scopul asociației era contrar art. 40 alin. (2) din Constituție: „Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale”.

Nu s-a oferit asociației posibilitatea modificării articolelor din actul constitutiv considerate ilegale, așa cum prevedea art. 9 din O.G. nr. 26/2000, considerându-se că orice astfel de modificare ar schimba însăși esența asociației.

Apelul a fost respins de Tribunalul București cu menținerea motivării judecătoriei, la care se adăugau mențiuni cu privire la atribuțiile consiliului de conducere și modul de dizolvare al asociației, considerate potrivnice legii.

Reclamanții au susținut că prin motivările celor două instanțe li s-a încălcat dreptul la asociere reglementat de art. 11 CEDO, iar scopul asociației este acela de a proteja drepturile și interesele legitime ale membrilor săi și de a contribui la o mai bună cooperare cu organele statale pentru a preîntâmpina erorile judiciare, nicidecum acela de a uzurpa puterea judecătorească.

Motivarea și soluția Curții

Curtea a reținut că nu se contestă între părți că a existat o ingerință în dreptul reclamanților la libertatea de întrunire și reiterează că o astfel de ingerință încalcă art. 11 din Convenție dacă nu este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime în conformitate cu parag. 2 al articolului, și este „necesară într-o societate democratică”. Ingerința contestată a fost prevăzută de lege, și anume prin O.G. nr. 26/2000 și de art. 40 alin. (2) din Constituția României. După cum Curtea a statuat deja, dreptul consacrat la art. 11 include dreptul de a forma o asociere, în scopul de a acționa în mod colectiv într-un domeniu de interes comun.

În speță, Curtea trebuia să evalueze dacă ingerința în cauză, și anume refuzul de către instanțele judecătorești naționale de a înregistra asociația, a fost impus de o „necesitate socială imperioasă” și dacă a fost „proporțională cu scopurile legitime urmărite”.

Motivele invocate de autorități pentru refuzul de înregistrare a asociației reclamante nu au fost determinate de „necesități sociale imperioase”, nici nu au fost convingătoare. Mai mult, o astfel de măsură radicală ca refuzul de înregistrare, luată chiar înainte de funcționarea asociației, este disproporționată în raport cu scopul urmărit, concluzia fiind că o asemenea ingerință nu poate fi considerată necesară într-o societate democratică. Prin urmare a existat o încălcare a art. 11 din Convenție.

Dreptul la viață privată. Interzicerea discriminării

Art. 8 și art. 14 din Convenție, art. 1 din Protocolul nr. 12

Cameră, Hotărârea din 14 ianuarie 2014

Mateescu c. România

Situația de fapt

Reclamantul are o experiență îndelungată ca medic, deținând propriul său cabinet medical, fiind și profesor la Facultatea de Medicină din București. Acesta a absolvit cursurile unei facultăți de drept în anul 2006 și a solicitat înregistrarea în Baroul București în 2007, după ce a fost declarat admis la examenul de admitere în barou.

În februarie 2008 acesta a fost admis și ca avocat stagiar, urmând să profeseze timp de 2 ani în această calitate, în cadrul unei societăți de avocatură din București. În cererea înaintată Baroului București, prin care solicită acceptarea ca și avocat stagiar, reclamantul nu a precizat faptul că este în același timp medic. Argumentul lui pentru această omisiune a fost acela că „profesia medicală nu este incompatibilă cu demnitatea profesiei de avocat”.

Legea nr. 15/1995 arată însă că exercitarea profesiei de avocat este incompatibilă cu: activitatea salarizată în cadrul altor profesii decât cea de avocat, ocupațiile care lezează

demnitatea și independentă profesiei de avocat sau bunele moravuri și exercitarea nemijlocită de fapte materiale de comerț. Cu această motivare, Baroul București a respins cererea reclamantului de a profesa ca avocat, solicitându-i să opteze între cele două profesii. Decizia Baroului a fost contestată în instanțele naționale, însă Baroul București s-a apărat arătând ca art. 15 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea profesiei de avocat indică în mod exhaustiv profesiile cu care este compatibilă profesia de avocat. Dat fiind faptul că profesia de medic nu este indicată în mod expres, cererea era în mod întemeiat respinsă.

Înalta Curte de Casație și Justiție, ultima etapă în procedura judiciară națională, a respins definitiv recursul reclamantului, argumentând că art. 14 coroborat cu art. 15 din Legea 51/1995 arată clar compatibilitățile și incompatibilitățile aplicabile profesiei de avocat. Legea arată că profesia de avocat este compatibilă doar cu următoarele: calitatea de deputat sau senator, consilier în consiliile locale sau județene, activități și funcții didactice în învățământul juridic superior, activitatea literară și publicistica și calitatea de arbitru, mediator, conciliator sau negociator, consilier fiscal, consilier în proprietate intelectuală, consilier în proprietate industrială, traducător autorizat, administrator sau lichidator în cadrul procedurilor de reorganizare și lichidare judiciară.

Motivarea și soluția Curții

În ceea ce privește admisibilitatea, Curtea a reținut că art. 8 din Convenție protejează dreptul la dezvoltare personală, precum și dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte ființe umane și lumea de afară și că noțiunea de „viață privată” nu exclude, în principiu, activități profesionale sau comerciale. Curtea a considerat de asemenea că restricțiile cu privire la înregistrarea în calitate de membru al unor profesii (de exemplu, avocat sau notar), care ar putea într-un anumit grad afecta capacitatea solicitantului de a dezvolta relații cu lumea exterioară se încadrează, fără îndoială, în sfera de viață privată. În consecință, cererea a fost declarată admisibilă.

Cât privește fondul cererii, Curtea a considerat că o astfel de ingerință va fi o încălcare a art. 8 din Convenție, cu excepția cazului în care aceasta poate fi justificată în conformitate cu alin. (2) al art. 8 ca fiind „în conformitate cu legea”. În speță, măsura criticată s-a bazat pe secțiunile 14 și 15 din Legea nr. 51/1995 de reglementare a profesiei de avocat, iar modul de redactare a prevederilor legale care reglementează exercitarea profesiei de avocat nu a fost suficient de previzibil, astfel încât cerința de previzibilitate nu a fost satisfăcută. În unanimitate, judecătorii CEDO au constatat că a fost încălcat art. 8 al Convenției, cu privire la dreptul reclamantului de a profesa ca avocat. Restul plângerii a fost considerată inadmisibilă.

Dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil

Art. 5 parag. 3 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 20 februarie 2014

*Zayidov c. Azerbaijan***Situația de fapt**

Reclamantul, Ganimat Salim Oglu Zayidov, cetățean azer, născut în anul 1963, locuiește în Baku. Acesta era jurnalist și redactor-șef la ziarul *Azadliq*. Plângerea acestuia vizează măsura arestării preventive dispuse asupra sa, urmare a unei altercații avute cu o femeie și prietenul acesteia, în fața unei edituri din Baku, în noiembrie 2007. Femeia l-a acuzat pe domnul Zayidov că i-ar fi adresat acesteia injurii și că l-ar fi lovit cu palmele, cu capul și cu pumnii pe prietenul acesteia când a încercat să intervină. Domnul Zayidov a negat acuzațiile, susținând că femeia l-ar fi insultat și că a trebuit să se apere când prietenul femeii a încercat să-l lovească cu pumnii și cu picioarele. Domnul Zayidov a fost reținut pe 10 noiembrie 2007, iar pe 11 noiembrie 2007 a fost arestat preventiv, fiind acuzat de vătămare corporală ușoară, săvârșită cu intenție și de asemenea, de huliganism. Măsura arestării sale preventive a fost prelungită până la data de 7 martie 2008, când a fost condamnat la 4 ani de închisoare cu executare. Reclamantul a fost eliberat în data de 17 martie 2010, urmare a unei grațieri președințiale. Reclamantul s-a plâns în fața Curții Europene a Drepturilor Omului de încălcarea art. 5 parag. 3 din CEDO (dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil sau eliberat în cursul procedurii), criticând faptul că instanțele interne naționale nu au justificat necesitatea prelungirii măsurii arestării preventive și că i-au respins nemotivat solicitările sale de eliberare pe cauțiune. Instanțele interne nu au reținut în favoarea reclamantului nici circumstanțele sale personale, acesta neavând cazier judiciar, fiind un jurnalist de notorietate în Azerbaijan, unde își avea domiciliul. De asemenea, instanțele interne nu au reținut nici atitudinea cooperantă a reclamantului și nici împrejurarea că acesta avea 4 copii minori.

Motivarea și soluția Curții

Orice persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni trebuie eliberată în cursul procesului, cu excepția situațiilor în care autoritățile indică motive „pertinente și suficiente” care să justifice prelungirea arestării. În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, astfel de motive au fost considerate următoarele: pericolul ca acuzatul să se sustragă de la procesul penal, pericolul de influențare a anchetei/procesului, pericolul de săvârșire a noi infracțiuni, tulburarea ordinii publice. Totuși, persistența motivelor plauzibile devine insuficientă în timp.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că perioada ce cade sub incidența art. 5 parag. 3 din Convenție a început să curgă la data de 10 noiembrie 2007, când reclamantul a fost privat de libertate, urmare a reținerii sale și s-a finalizat la data de 7 martie 2008, când a fost condamnat în primă instanță. Astfel, durata arestării sale preventive a fost de 3 luni și 27 de zile. Curtea observă că aparent, durata arestării preventive nu a fost excesivă. Totuși, autoritățile trebuie să justifice necesitatea luării acestei măsuri preventive, indiferent care ar fi durata acesteia. Curtea a reținut că prima instanță a invocat drept motive ale arestării preventive: pericolul sustragerii de la procesul penal, pericolul de influențare a

anchetei/procesului, pericolul de a săvârși noi infracțiuni și faptul că reclamantul prezenta pericol concret pentru ordinea publică. În apel, Curtea de Apel din Baku a reiterat pericolul sustragerii de la procesul penal, pericolul de influențare a anchetei/procesului, raportat la natura infracțiunii și că pedeapsa pentru infracțiunea săvârșită era mai mare de 2 ani.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că ambele instanțe interne au motivat în mod stereotip necesitatea măsurii arestării preventive, fără legătură cu circumstanțele concrete ale cauzei.

În ceea ce privește solicitările reclamantului de eliberare pe cauțiune, instanța europeană a constatat că instanțele interne nu au analizat în mod corect dovezile depuse de către reclamant, nerealizând o motivare concretă, raportată la circumstanțele cauzei.

În concluzie, a fost încălcat art. 5 parag. 3 din Convenție, întrucât autoritățile interne nu au indicat motive „pertinente și suficiente” care să justifice măsura arestării preventive.

Interzicerea tratamentelor inumane ori degradante. Accesul la justiție. Cereri individuale

Art. 3, art. 6 parag. 1 și art. 34 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 20 februarie 2014

Shishkov c. Rusia

Situația de fapt

Reclamantul, Dmitriy Shishkov, cetățean rus, născut în anul 1972 se află în executarea unei pedepse cu închisoarea în Republica Adygeya (Rusia).

El s-a plâns Curții Europene a Drepturilor Omului de condițiile de detenție din Centrul de Detenție Temporară Mayskiy. Acesta a fost condamnat în martie 2005 la 4 ani de închisoare, fiind acuzat de săvârșirea infracțiunii de furt. Reclamantul a invocat în fața Curții Europene a Drepturilor Omului încălcarea art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante), susținând că erau extrem de înghesuiți în celulă, că nu erau suficiente paturi pentru deținuți, colegii săi de celulă, astfel că era nevoit să doarmă pe podea. Celula nu avea mai mult de 8 mp și numărul maxim admis de deținuți într-o astfel de celulă era de 4. Celula nu era prevăzută cu toaletă, astfel că deținuții foloseau un vas mare, care degaja un miros insuportabil. De asemenea, celulele erau pline de fum, întrucât majoritatea deținuților fumau, iar acestea nu erau prevăzute cu sisteme de ventilație. Celulele nu erau prevăzute cu lavoare sau cabine de duș sau cu spații destinate spălării hainelor personale. Celula nu avea nicio masă, scaune, lumină artificială, avea acces limitat la lumina naturală, astfel că reclamantul nu putea să citească și să își pregătească susținerea cauzei sale. Reclamantul primea hrană o singură dată pe zi, de proastă calitate și în cantitate foarte mică. De asemenea, acesta a avut un coleg de celulă ce suferea de tuberculoză.

Domnul Shishkov a invocat și încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție (accesul la justiție), susținând că instanțele naționale i-au îngrădit accesul la justiție, cu referire la solicitările sale de acordare de despăgubiri pentru condițiile de detenție, prin obligarea sa la plata taxelor de timbru și prin obligarea sa la producerea de dovezi în scopul susținerii celor afirmate, acordându-i-se pentru îndeplinirea acestor obligații timp insuficient.

De asemenea, reclamantul a invocat și încălcarea art. 34 din Convenția europeană a drepturilor omului (cereri individuale), susținând că penitenciarul nu a expediat cu promptitudine corespondența sa către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Motivarea și soluția Curții

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că plângerea reclamantului se referă la un centru de detenție temporară, Centrul de Detenție Temporară Mayskiy, unde acesta a rămas în numeroase ocazii în anul 2004 și 2005, pentru perioade de până la 2 săptămâni, deși conform legii din Rusia, perioadele de timp pe care era legal să le petreacă aici deținuții erau scurte.

Analizând documentele primite, instanța europeană a statuat că reclamantul a fost deținut la Centrul de Detenție Temporară Mayskiy în condiții de supraaglomerare, fiecare deținut având la dispoziție mai puțin de 2 mp. Nici guvernul statului-pârât nu a negat împrejurarea că atunci când erau mai mult de 4 deținuți în celulă, reclamantul nu avea propriul său pat și pentru a putea dormi, trebuia să doarmă cu rândul sau să doarmă pe podea, fapt ce putea reprezenta o sursă de tensiune între deținuți, putând genera stres în plus și frustrare.

Raportat și la celelalte condiții de detenție, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului, cu atât mai mult cu cât acesta a avut parte de acest tratament în timpul desfășurării procesului său, când avea nevoie de o mare putere de concentrare.

Instanța europeană a considerat că, raportat la natura pretențiilor reclamantului, care era privat de libertate, fără dreptul de a beneficia de asistență juridică, este posibil să fi întâmpinat dificultăți în a aduna probe referitoare la condițiile sale de deținere.

Curtea a reținut că reclamantul a solicitat plata eșalonată a taxei de timbru. Judecătorul național a invocat absența unei norme legale în baza căreia reclamantul ar fi putut solicita acest lucru, neexaminând însă situația financiară a reclamantului. Curtea a reținut, însă, că eșalonările erau posibile în baza Codului fiscal.

Ca atare, instanța europeană a constatat și încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, cu referire la accesul la justiție.

Art. 34 din Convenția europeană a drepturilor omului impune o obligație pentru statele-părți de a nu împiedica prin nicio măsură dreptul de a sesiza Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că nu există nicio dovadă din care să rezulte că angajații centrului de detenție ar fi expediat cu întârziere plângerea reclamantului. De asemenea, reclamantul a primit toate scrisorile expediate de instanța europeană. Ca atare, s-a constatat neîncălcarea art. 34 din Convenția europeană a drepturilor omului.